

Lohen paluu Väylään on menestystarina

TORNIONLAAKSO – Tornion-Muonionjoen lohen paluu kotijokeensa Väylään on uskomattoman hieno menestystarina. Se todettiin lauantaan Kolarin Lappeen Lomassa Tornio-Muoniojokiseuran 30-vuotisjuhlassa moneen kertaan ja ylpästi. Eikä syyttä. Moni paikalla olleista on vuosien mittaan laittanut itsensä lujasti likoon taistelussa, jossa raivattiin lohelle tietä mereltä sen synnynsijoille.

Vapaana virtaavan Väylän kuningaskalan paluu olikin seuralle tasavuosien täyttymistä suurempi ja merkittävämpi syy juhlaan – se kävi kyllä päivän aikana selväksi. Ja näinhän pitää ollakin.

30 vuotta sitten lohi oli äärettömän lähellä sukupuuttoon kuolemista. Seuran perustamisen syynä oli taimenen ja lohen palauttaminen kotijokeensa ja lohen osalta tehtävässä onnistuttiin upeasti.

Sitkeää taistelua

Kuten tällaisissa juhlissa on tapana, useimmat puheenvuorot käsittelivät menneitä vuosia ja niihin liittyviä tapahtumia. Seuran nykyisen puheenjohtajan **Kalervo Askan** historiikki kertoi sitkeästä ja väliin varmasti toivotto-maltakin tuntuva taistelusta Suomen valtiota, virkamiehiä ja kulloinkin päättäjän paikalla istuneita poliitikkoja vastaan.

Toki löytyy myös poliitikkoja, jotka olivat ymmärtäneet asian tärkeyden ja toimineet omalta osaltaan lohen puolesta.

Lohen puolesta tehdystä työstä palkittiin Bengt Niska, Paavo Koberg, Jouni Jaako, Juha Pieskä, Heino Juuso sekä Simo Rundgren jokiseuran viirillä.

Jonkinlaisen kuvan jokiseuran työstä saa tutustumalla seuran kotisivuilta löytyvään arkistoon. Pelkästään viimeisen viiden vuoden aikana jokiseura on antanut asiasta

kymmeniä lausuntoja niin eduskunnalle kuin sen valio-kunnille, kirjoittanut kirjeitä Euroopan Unionin kalastus-komissaarille, tehnyt kante-luita, antanut kannanottoja ja

osallistunut seminaareihin...

Tärkeänä käänteenä Aska piti viisi vuotta sitten oikeus-kanslerille tehtyä kantelua, jonka seurauksena Itämeren lohikiintiötä alettiin valmis-

Kalatohtorit Hannu Lehtonen ja Atso Romakkaniemi Lappeen suvannon upeassa rannassa.

tella eduskuntakeskeisesti ja avoimesti siten, että kaikki asianosaiset saivat lausua mielipiteensä.

– Se oli merkittävä erävoitto puhevallallemme virkamiesvaltaa vastaan, Aska totesi.

Yhdistänyt ihmisiä

Työn määrä vuosien mittaan on ollut äärettömän suuri ja tuntuu käsittämättömältä, millä tarmolla Tornionlaakso puolustavat ihmiset ovat jaksaneet työtänsä tehdä.

Hyvällä syyllä voi todeta lohen myös yhdistäneen Tornionlaakson ihmisiä.

– Tavoitteiden saavuttaminen lohikannan elvyttämisessä on ollut mahdollista koko vesistöalueen väestön yhtenäisyyden ansiosta. Itselle on ollut lukuisissa kokouksissa aina sykähdyttävää kertoa edustavani kaikkien Tornion-Muonionjokilaakson kuntien ihmisiä molemmista maista.

– Kaikista asioista ei voida olla samaa mieltä. Mutta suurista kysymyksistä, jotka koskevat alueen kokonaisuutta, on viisasta antaa yhtenäinen kuva päättäjille. Tällaisia ovat esimerkiksi kalakantojen tila, vesistön tila sekä kalatotuusmuutokset, hän jatkoi.

Vuorio aikaansa edellä

Aska totesi myös esityksensä, että jokiseuran ajama ajatus kalastuksen siirtymisestä sekakalastuksesta kanta-kohtaiseen kalastukseen otettiin ensimmäisen kerran esille jo 40 vuotta sitten. Sen teki silloin pellolainen lehtori **Lauri Vuorio**, joka jo 1970-luvulla oli huolestunut lohen ja koko Väylän tilasta. Hän myös esitti jo silloin kahden valtion yhteisen vesiensuojeluyhdistyksen perustamista huolehtimaan Väylän tilasta.

Pysyvä muutos

Juhlapuheen pitänyt **Simo Rundgren** uskoi, että viimeisen neljän vuoden aikana tehty työ on saanut lohipolitiikassa aikaan pysyvän muutoksen niin että lohen tulevaisuus näyttää nyt valoisalta.

– Maa- ja metsätalousministeriön on nyt alkanut noudattaa eduskunnan linjaa, eli enää ei häntä heiluta koiraa, vaan koiraa häntää, hauskutti Rundgren kuulijoitaan. Hän viittasi tällä aikaisemmin ministeriössä työskennelleisiin virkamiehiin, jotka monesti olivat torpanneet lohen pelastamiseksi tehdyt yritykset.

– Ajat ovat muuttuneet ja nykyään moneen muutokseen tarvitaan kansanliike sekä sosiaalisen median tehokas käyttö. Lohi on niin monia ihmisiä monella tavalla kiinnostava kala, että sen suhteen kaikki on mahdollista. Kiitos jokiseuralle 30-vuotisesta sodasta lohen puolesta!

Pasi Romakkaniemi

Lohen kalastus siirtyy mereltä jokeen

Helsingin yliopiston kalataloustieteen professori **Hannu Lehtonen** tarkasteli Atlantin lohenkalastuksen järjestelyjä laajemmassa, koko maailman mittakaavassa. Hänen mukaansa yleinen suuntaus on kalastuksen siirtymisessä meristä jokiin. Muun muassa Yhdysvallat ja Islanti ovat lopettaneet merikalastuksen kokonaan.

Useiden tutkimusten mukaan joesta pyydytyllä lohella on yli satakertainen arvo merestä pyydytetyyn verrattuna.

Kalastus kantakohtaiseksi

Jokikalastukseen siirtymistä puoltaa vahvasti myös ICES, eli Kansainvälinen merentutkimusneuvosto. Sen mukaan vaelluskalojen kalastus pitäisi olla kantakohtaista. Kalastus tapahtuisi tällöin vain jokisuissa sekä joessa ja kunkin kalakannan kestävyys rajoissa. Avomerellä tapahtuvan sekakalastuksen ICES näkee usein vaarantavan uhanalaisia kalakantoja, kun pyynti

kohdistuu valikoimatta kaikkiin kaloihin.

Jokipyynti suojelee Lehtosen mukaan myös lohikantojen monimuotoisuutta. Norjassa useissa joissa on käytössä kausikiintiö mikä tarkoittaa sitä, että kalastus keskeytetään, kun tietty määrä kaloja on saatu saaliiksi.

Ammattipyynnistä virkistyskalastukseen

Historiallisesti lohla on pyydetty lähinnä ruuaksi, mutta viime vuosisadan puolivälistä lähtien lohen merkitys virkistyskalastukselle on voimakkaasti kasvanut. Ammattimainen lohenkalastus on samanaikaisesti vähentynyt. Syinä tähän ovat heikentyneet lohikannat sekä lohesta saadun hinnan aleneminen ruokalohenviljelyn kasvun seurauksena.

Lohenkalastukseen ja lohen ympärille muutenkin on liitetty yhä vahvemmin myös muuta taloudellista toimintaa. Siitä saavat hyötyä myös elinkeinot, jotka eivät lainkaan liity suoraan loheen tai kalastukseen. (PR)

Tutkija Atso Romakkaniemi: Lohikannan kasvun rajat vastassa

Juhlan seminaariosiossa Luonnonvarakeskuksen (LUKE) tutkija **Atso Romakkaniemi** tarkasteli lohen ja Tornionjoen vesistön tilaa viimeisen kolmen vuosikymmenen ajalta. Hän muistutti kuulijoilleen, että Tornion-Muonionjoki on osa isompaa kokonaisuutta, johon kuuluu koko Itämeri. Siksi lohen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä on lukuisia.

Istukkaista luonnonpoikasiin

– Vuosikymmenten ajan uskottiin, että lohen tulevaisuus on turvattu istutusten avulla. Luonnonlohi osoittautui kuitenkin elinvoimaisuudeltaan ylivoimaiseksi verrattuna istukkaaseen erityisesti tärkeiden merivaellusvuosien aikana, Romakkaniemi totesi. – Vähitellen istutuksista luovuttiinkin ja nykyään istukkaiden osuus lohista on marginaalinen.

Kalastus keskittyi samaan aikaan avomerelle niin, että parhaimmillaan kolme neljäsosaa lohisaaliista tuli avomeripyynnistä. Rannikopyynnin osuus oli lähes neljännes, joten jokisaalis jäi vain muutamaan tonniin. Nyt rannikolla pyydetään

noin puolet kokonaisuudesta ja jokisaaliin osuus on jo ylittänyt avomerisaaliin osuuden. Syynä tähän on meripyynnin, erityisesti avomeripyynnin voimakas rajoittaminen.

Kasvun rajat käsillä

Romakkaniemen mukaan lohikanta on 1980-luvun lopulta aloittanut voimakkaan kasvun. Uusi lohikupolvi ollut yleensä 1,5–5 kertaa runsaampi kuin edeltävä sukupolvi.

– Kasvu ei kuitenkaan voi olla loputonta, ja sen rajat alkavatkin jo olla käsillä. Odotettavissa on kasvun pysähtyminen ja sen jälkeen lohikannan edestakaista runsaudenvaihtelua.

Tällä hetkellä tilanne on lohen kannalta kuitenkin niin hyvä, että Romakkaniemen mukaan tarvitaan voimakas luonnollisen tai kalastuskuolevuuden kasvu tai nämä molemmat, jotta kanta kääntyisi laskusuuntaukseen.

Luonnollisesti lohikannan raju nousu näkyi nopeasti myös lohiturismin kasvuna. Kun 1980-luvulla lohenkalastajista oli 1000–1500 tornionlaaksolaisia ja vain muutamia satoja ulkopaikkakuntalaisia,

on kalastajien määrä kalaturistin osalta nyt monikymmenkertaistunut.

Ulkopaikkakuntalaisten osuus kalastajista on tällä hetkellä noin kymmenkertainen paikkakuntalaisiin verrattuna.

Lohikuolemat arvoitus

Lohikannan hyvästä tilasta huolimatta haasteita tutkimuspuolelle Romakkaniemen mukaan riittää. Näitä ovat muun muassa kannan hyvän tilan vakauttaminen jatkosakin.

Tänäkin kesänä esille tulleet lohikuolemat askarruttavat tutkijoita: ovatko ongelman aiheuttaja pyydykset vai todelliset kalataudit? Ja mikä vaikutus näillä on kannan runsauteen? Meritaimenkaan elvytystä ei saisi unohtaa lohirunsauden keskellä sekä monia muita, koko vesiekosysteemiin vaikuttavia asioita.

Romakkaniemi haluaa vielä kiittää koko jokivarren kalastajia siitä korvaamattomasta avusta, jonka tutkimus on heiltä saanut. Tätä ovat olleet muun muassa saalisnäytteiden keruu, saalisraportointi sekä kalamerkkien palautukset. (PR)